

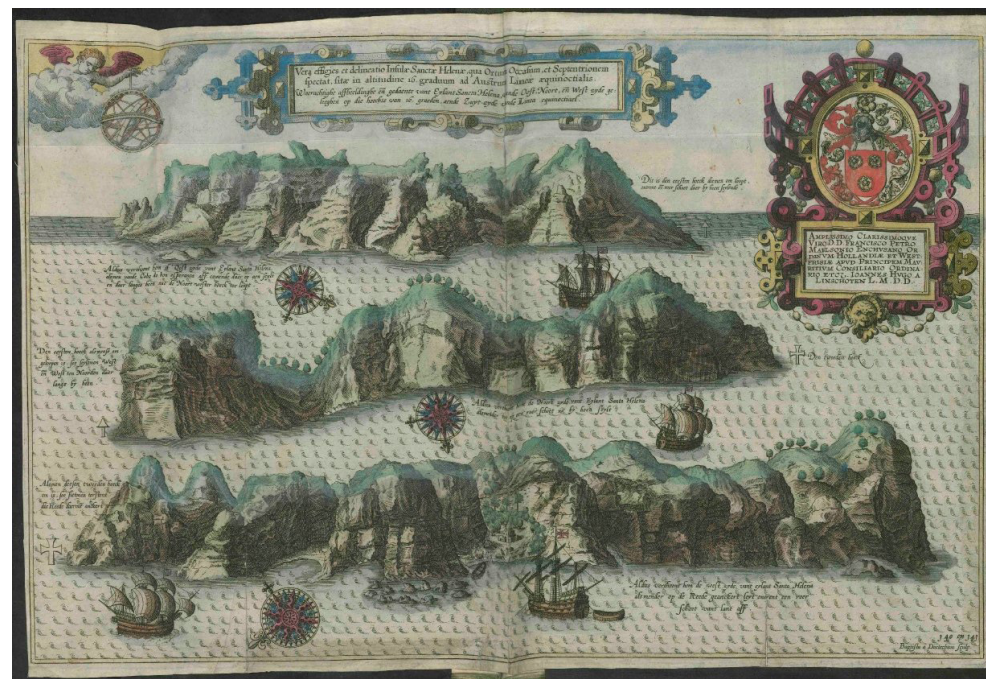
1602 – De V.O.C.

Als aanvulling op het [gedegen verhaal](#) over het ontstaan van de Aziatische handel vanuit de Republiek, willen wij er een paar punten uitlichten, aanvullen en preciseren. Om te beginnen de wetenschap waar die goederen uiteindelijk vandaan kwamen. Dat was een Portugees geheim dat wel met Spanje gedeeld werd maar met niemand anders. De stapelmarkten voor specerijen waren in Lisabon en Sevilla. Ook de vindplaatsen waren beveiligd door forten en troepen. Wat volgt is een sterk staaltje bedrijfsspionage dat zijn weerga niet kende. Jan Huygen van Linschoten (portret onder)

maakte in 1584 in buitenlandse dienst (bankiershuis Fugger (Augsburg, D), dat niet getroffen werd door een embargo) een reis naar Goa (Portugees India), verbleef daar een aantal jaren en schreef er in 1596 een beroemd geworden boek over: [Itinerario](#). Dat boek ga niet alleen informatie over de routes maar ook over de organisatie van de handel aldaar, welke producten daar te verhandelen zouden zijn en over de gewoonten in Azië.

Het werd in 1595 vooraf gegaan door een praktisch boek voor zeevarenden: *Reys-gheschrift van de navigatien*, gevolgd door *Beschryvinghe van de gantsche custe van Guinea*. Hoe summier ook, deze gegevens waren aanleiding voor een negental ondernemende kooplieden een kleine vloot uit te rus-

ten om te onderzoeken of ze in die Aziatische handel konden bindendringen. Drie van de negen bewindhebbers waren geen landgenoten maar woonden inmiddels wel in Amsterdam; twee kwamen uit Zuid-Nederland en één uit Duitsland. Twee Amsterdammers, Reinier Pauw en Hendrick Hudde, waren behalve kooplieden ook ingevoerd in het stadsbestuur, Pauw werd iets later acht keer burgemeester. Zij brachten f290.000 in bij een op te richten *Compagnie van Verre* en De Houtman werd in 1595 met vier schepen op pad gestuurd en de uitkomst is in de canon geboekstaafd: hij keerde in 1597 terug met een lading specerijen die de reis kostendekkend maakte, maar van de 429 bemanningsleden kwamen er maar 89

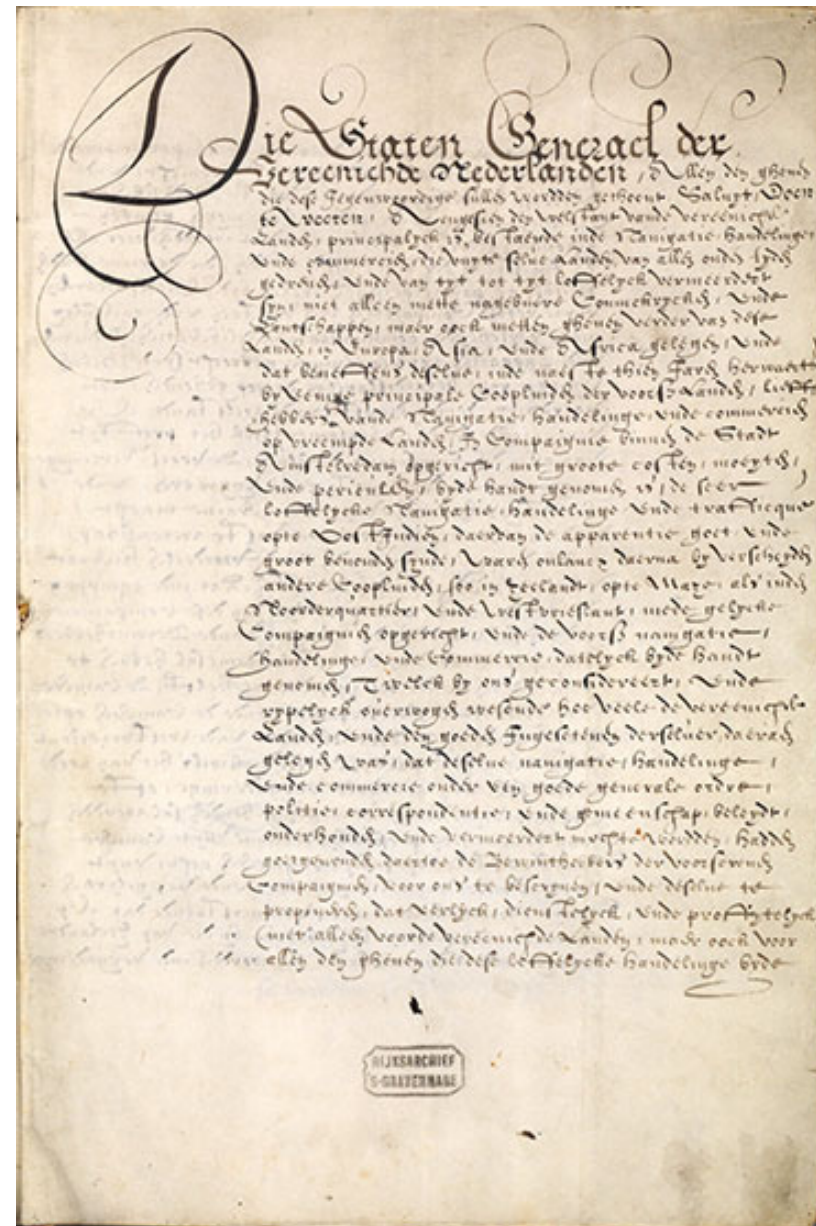
- ▲ *Onderdeel van de Itinerario vormden diverse kaarten van vreemde kusten*
- ◀ *Portret van Jan Huygen van Linschoten*

terug. Dat schrok allerminst af. Wat volgde was een uitbreiding van het aantal bewindhebbers tot 18 en een nieuw kapitaal van f768.466 om in 1598 een vloot van acht schepen onder commando van Jacob Cornelis van Neck uit te zenden. De Staten van Holland leverde de bewapening van de schepen. Bijna tegelijk zeilde een kleine Zeeuwse vloot uit en beide ondernemingen eindigden winstgevend, de Hollandse zelfs buiten verwachting.

De versnippering van initiatieven met de bijbehorende hogere risico's door kleinschaligheid waren aanleiding voor landsadvocaat Johan van

Oldenbarneveldt om naar samenvoeging te streven, met lager risico omdat een grote vloot weerbaarder was. Oldenbarneveldt was een meester om sceptici te overtuigen van zijn gelijk: hij was de meester van de 'persuasie', de overreding. Hij bewoog de Staten-Generaal en alle betrokken provinciale Staten de handen ineen te slaan en alle compagnieën samen te voegen tot de Verenigde Oost-Indische Compagnieën. Hij regelde ook vrijstelling van invoerrechten in de diverse Staten. In 1602 was dit een feit. Menig geschiedkundig werk vergeet de rol van Oldenbarneveldt te vermelden, maar zonder deze man was die compagnie er niet of pas veel later gekomen. Er wordt hier en daar beweerd dat hij mede-oprichter was van de V.O.C. maar dat was hij nu juist niet. Hij legde de vruchtbare bodem waarop het plantje kon gedijen. Als een der weinigen bronnen kent [Wikipedia](#) Oldenbarneveldt de rol van initiatiefnemer der V.O.C. toe.

▲ Eerste pagina van het octrooi dat de Staten/Generaal verstrekte
◀ Portret van landsadvocaat Johan van Oldenbarneveldt